

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 14/2004 vp

Hallituksen esitys laiksi kunnallisen eläkelain muuttamisesta ja laiksi kunnallisesta viranhaltijasta annetun lain 34 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 21 päivänä huhtikuuta 2004 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi kunnallisen eläkelain muuttamisesta ja laiksi kunnallisesta viranhaltijasta annetun lain 34 §:n muuttamisesta (HE 45/2004 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Heli Backman, sisäasiainministeriö
- apulaisosastopäällikkö, hallitusneuvos Tuulikki Haikarainen, sosiaali- ja terveysministeriö
- lainsäädäntöneuvos Arja Manner, oikeusministeriö
- hallitusneuvos Veikko Liuksia, valtiovarainministeriö
- lakiasainpäällikkö Aino Lassila, Eläketurvakeskus
- toimitusjohtaja Simo Lämsä, suunnittelujohtaja Jari Sokka ja lakiasainjohtaja Anne Perälehto-Virkkala, Kuntien eläkevakuutus
- linjan johtaja Heikki Kammonen, Valtiokonttori

- erikoislääkäri Harri Lindholm, Työterveyslaitos
- pelastuskomentaja Kari Lehtokangas, Pelastuslaitos, Helsinki
- pelastusjohtaja Jorma Westerholm, Pohjois-Savon pelastuslaitos
- neuvottelupäällikkö Heikki Saipio, Kunnallinen työmarkkinalaitos
- lakimies Jarmo Pätäri, Julkisanalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry
- lakimies Matti Koskinen, Kunta-alan unioni
- lakiasiamies Jari Järvi, Tekniikan ja Peruspalvelujen Neuvottelujärjestö KTN ry
- lakiasainpäällikkö Marja Lounasmaa, Toimihenkilöiden Neuvottelujärjestö TNJ ry
- puheenjohtaja Auvo Koskialho ja paloestämies Tapio Kumpulainen, KTV:n pelastusalan unioni
- neuvottelupäällikkö Juha Leino, Kunnallisyhteistyöliitto KVL ry
- puheenjohtaja Aulis Huikko, Pelastusalan Toimihenkilöliitto PTL ry
- puheenjohtaja Kim Nikula ja päälähtämismies Kari Niemelä, Suomen Palomiesliitto SPAL ry.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kunnallista eläkelakia tekemällä siihen muutoksia, jotka pääosin vastaavat yksityisten alojen eläkejärjestelmään jo hyväksytyt muutoksia. Muutosten tarkoituksena on tehdä eläketurvan määräytymisestä nykyistä oikeudenmukaisempi ja kannustaa työelämässä jatkamiseen aikaisempaa pidempään. Lisäksi ehdotetaan vahvistettavaksi kunnallisen eläkejärjestelmän kestävyyttä vastaamaan väestön ikääntymisestä aiheutuviin uusiin olosuhteisiin.

Esityksen mukaan kunnallinen eläke karttuisi tulevaisuudessa koko työuran aikaisista ansioista eikä palvelussuhdekohtaisesti määrätystä eläkepalkasta. Kunnallinen eläke laskettaisiin kunkin vuoden ansioiden ja karttumisprosentin mukaan. Eläkkeen karttuminen alkaisi jo 18 vuoden iästä, ja karttumisprosentti nousisi iän myötä siten, että se olisi aluksi 1,5 prosenttia vuodessa, 53 vuoden iästä 1,9 prosenttia ja 63 vuoden iästä 68 vuoden ikään saakka 4,5 prosenttia. Kustannuksiin työntekijät osallistuisivat 53 vuoden iästä nykyistä suuremmalla työeläkemaksulla. Muutosten voimaantulon jälkeen karttuvien eläkkeiden rajaamisesta ja yhteensovitukselta luovutettiin muiden kuin ensisijaisten korvausten osalta. Vanhuuseläkeikä muuttuisi joustavaksi, ja eläkkeelle voisi siirtyä 63 vuoden iän täyttämistä lukien, jolloin ennen vuotta 1995 karttuneen eläkkeen määrä muunnettisiin vastaamaan 63 vuoden eläkeikää.

Vuoden 2004 loppuun mennessä karttunut eläke laskettaisiin valmiiksi niin, että myös jat-

kuvat palvelussuhteet päätettäisiin joulukuun loppuun 2004 ja niille laskettaisiin siihen mennessä saaduista ansioista eläkepalkka nykyisten säännösten mukaisesti. Näin laskettu eläke yhteensovitettaisiin muiden työeläkkeiden kanssa.

Myös tulevan ajan eläkkeen perusteena olevien ansioiden laskentatapa muuttuisi nykyistä oikeudenmukaisemmaksi. Pitkään työkyvyttömyyseläkkeellä olevien eläketason varmistamiseksi työkyvyttömyyseläkkeitä korotettaisiin eläkkeensaajan iän mukaisesti määräytyvällä kertoimella, kun eläkkeen alkamisesta on kulunut viisi vuotta. Uudella palkkakertoimella varmistettaisiin eläketurvan tason säilyminen kaikilta työuravuosilta. Palkattomilta jaksoilta kertyvän eläketurvan määräytyminen muuttuisi siten, että eläkettä karttuisi ansiosidonnaisten etuuksien perusteena olevista palkoista.

Työttömyyseläke erillisenä eläkelajina ehdotetaan lakkautettavaksi siten, että tähän eläkkeeseen ei olisi enää oikeutta 1950 ja sen jälkeen syntyneillä työntekijöillä.

Eläkejärjestelmässä varaudutaan eliniän pitenemiseen siten, että vuodesta 2009 otettaisiin käyttöön elinaikakerroin, jolla sopeutettaisiin eläketurva eliniän kasvuun. Kaikkia maksussa olevia eläkkeitä tarkistettaisiin indeksillä, jossa palkkojen osuus on 20 prosenttia ja hintojen osuus 80 prosenttia. Työansiot taas korotettaisiin eläkkeen laskentahetken tasoon uudella palkkakertoimella, jossa palkkojen osuus on 80 prosenttia ja hintojen 20 prosenttia.

Tarkoituksena on, että ehdotetut muutokset tulevat voimaan vuoden 2005 alusta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Eläkeuudistuksen taustaa

Eduskunta on helmikuussa vuonna 2003 hyväksynyt laajan yksityisten alojen työeläkejärjestelmän uudistuksen tulevaksi voimaan vuoden

2005 alusta alkaen. Pääministeri Matti Vanhasen hallitusohjelman mukaisesti nyt annetulla hallituksen esityksellä yksityisalojen uudistuksen periaatelinjauksia vastaavat lainsäädäntömuutokset ehdotetaan toteutettaviksi myös kunnallisessa eläkejärjestelmässä.

Uudistuksen tavoitteena on ensisijaisesti turvata koko eläkejärjestelmän kestävyys myös tulevaisuudessa väestörakenteen muuttuessa ja elinajan pidentyessä. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi uudistuksella pyritään myöhentämään keskimääräistä eläkkeelle siirtymisikää kahdella, kolmella vuodella. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskusten eläkeuudistuksesta antamassaan mietinnössä (StVM 58/2002 vp) pitänyt uudistuksen lähtökohtia kannatettavina. Eläkemenojen kehitykseen ja eläkemaksujen nousun hillitsemiseen pitkällä aikavälillä on perusteltua pyrkiä vaikuttamaan ajoissa. Elinajan odotteen sekä kansanterveyden myönteisen kehityksen valossa tavoite eläkeiän myöhentämisestä on perusteltu, ja se on sopusoinnussa terveyden ja työkyvyn myönteisen kehittymisen kanssa.

Vanhuuseläkkeelle voi uudistuksen jälkeen jäädä joustavasti työntekijän oman valinnan mukaan 62—68 ikävuoden välillä ja eläketurvaa voi parantaa korotetulla 4,5 prosentin karttumalla jatkamalla työssä 63 vuoden iän jälkeen. Työssä jatkamista kannustetaan myös poistamalla eläkkeen suuruutta rajoittanut eläkekarttuman enimmäismäärä. Eläkkeen ansainta-aika pitenee, kun eläkkeen karttuminen alkaa uudistuksen jälkeen jo 18 vuoden iästä. Työeläkkeen laskenta uudistuu siten, että lain voimaantulon jälkeiseltä ajalta eläke lasketaan koko työhistorian kunakin vuonna ansaittujen palkkojen perusteella. Uudistus lisää tältä osin oikeudenmukaisuutta, kun työsuhteiden pituus tai niiden lukumäärä eivät enää vaikuta työeläketurvan määrään. Palkat tarkistetaan eläkkeen alkamisvuoden tasoon indeksillä, jossa yleisen ansiokehityksen osuus nousee nykyisestä 50 prosentista 80 prosenttiin.

Eläkkeen ansainta-ajan pidentyminen, eläkkeen yhteensovitukselta luopuminen, eläkekarttuman enimmäisrajoituksen poistaminen samoin kuin eläkkeen kertyminen palkattomilta ajoilta ovat omiaan tuottamaan tulevaisuudessa tasoltaan nykyistä parempaa eläketurvaa. Eläkkeelle jäämisen myöhentämisen lisäksi eläkejärjestelmän kestävyttä pyritään kuitenkin turvaamaan sopeuttamalla eläke keskimääräiseen elinajan kasvuun. Alkavien eläkkeiden suuruutta tar-

kistetaan vuoden 2009 jälkeen elinaikakertoimella sen mukaan, miten paljon väestön yleinen elinajan odote kasvaa. Elinaikakerroin on keino tasapainottaa elinajan pitenemisestä eläkejärjestelmälle aiheutuvia kustannuspaineita.

Yksityisten alojen uudistuksen pohjana oli työmarkkinoiden keskusjärjestöjen työeläkkeiden kehittämisestä syksyllä vuonna 2001 tekemä sopimus. Kunnallisten eläkkeiden uudistus on valmisteltu sisäasiainministeriössä, eikä sen sisällöstä ole saavutettu yksimielisyyttä kunnallisten pääsopijajärjestöjen kanssa käydyissä neuvotteluissa.

Eläkejärjestelmien yhtenäistäminen

Nyt käsiteltävän uudistuksen keskeisenä tavoitteena on yhtenäistää kunnallisen eläkejärjestelmän eläkesäännöksiä yksityisen puolen eläkesäännösten kanssa. Vastaavat eläkejärjestelmien yhtenäistämiseen tähtäävät ehdotukset on tehty valtion eläkejärjestelmän osalta (HE 46/2004 vp). Uudistus on siten jatkoa 1990-luvulla tehdylle periaatelinjaukselle, jonka mukaan eläketurvan taso yksityisellä ja julkisella sektorilla yhtenäistyy. Uudistuksen jälkeen erityisesti 1960 ja sen jälkeen syntyneiden eläketurva on lähes kokonaisuudessaan työntekijäin eläkelain mukainen. Linjaus yhtenäisestä eläketurvasta vastaa työelämässä tapahtuneita muutoksia.

Uudistuksessa on yksityiskohtia, joiden perusteella uudistus toteutetaan kunnallisessa järjestelmässä suojaamalla yksityisaloja parempia etuuksia tietyn siirtymäajan. Uudistuksessa on muun muassa suojattu eläkekarttuman osalta ne työntekijät, jotka ehtivät täyttää 55 vuotta ennen uudistusta. Heidän eläkekarttumansa säilyy kahdena prosenttina uudistuksen jälkeenkin. Oikeus varhennettuun vanhuuseläkkeeseen säilyy ehdotuksen mukaan ennen vuotta 1960 syntyneillä työntekijöillä, joiden on mahdollista varhentaa vanhuuseläkettään kolmella vuodella ennen henkilökohtaista eläkeikää. Lisäksi ennen vuotta 1947 syntyneille osa-aikaeläkkeen aikana tehdystä työstä eläkekarttuma 63 vuoden iästä nousee 4,5 prosenttiin.

Merkittävin ero yksityisen puolen eläkeuudistukseen on kunnallisen eläketurvan vapaakirjoittamisen yhteydessä vuoden 2004 lopussa tehtävä eläkkeiden yhteensovitus sekä ennen vuotta 1995 karttuneen eläkkeen normeeraus, jos työntekijä haluaa jäädä vanhuuseläkkeelle 63 vuotta täytettyään ja hänen henkilökohtainen eläkeikänsä on tätä korkeampi. Ehdotukset ovat samansisältöiset valtion eläkelain kanssa. Yhteensovitukselta luopuminen johtaisi esityksen perustelujen mukaan suuriin eläke-etuuksiin, koska eläkkeen taso voisi nousta jopa 90 prosenttiin eläkepalkasta. Jos taas yhteensovitus tehtäisiin vasta eläkkeelle jäädessä, yhteensovitus leikkaisi korkeammat karttumat eikä työssä jatkamisesta palkitseminen toteutuisi. Kun yhteensovitus aikaistetaan vuoden 2004 lopussa tapahtuvan vapaakirjoittamisen yhteyteen, uudistuksen jälkeen karttavat eläkkeet lisätään kokonaisuudessaan vakuutetulle aikanaan maksettavaan eläkkeeseen.

Lisäksi ehdotukseen sisältyy turvalauseke sellaisten poikkeuksellisten tilanteiden varalta, että eläketurva jäisi kunnallisen eläkelain piirissä pienemmäksi kuin vastaavalla työuralla henkilö olisi saanut työntekijäin eläkelain piirissä.

Normeeraus

Ehdotuksen mukaan työntekijät, jotka valitsisivat eläkkeelle jäännin nykyistä eläkeikänsä, eivät saisi ennen vuotta 1995 karttunutta eläkettään samansuuruisena kuin nykyisessä eläkeikänsä, vaan eläkkeeseen tehtäisiin eräänlainen varhennusvähennys jakamalla peruseläke normeerauskertoimella 1,106. Tämä pienentää 2 prosentin karttuman noin 1,8 prosenttiin, joka kuitenkin on yksityisalojen 1,5 prosentin karttumaa korkeampi. Koska uudistuksella pyritään siihen, että työssä jatkettaisiin nykyistä pidempään, olisi uudistuksen tavoitteiden vastaista parantaa eläketurvaa niin, että se johtaisi vanhuuseläkkeelle siirtymisiän alentumiseen. Jos henkilöllä on pitkä kunnallinen palvelussuhde ennen vuotta 1995, sitä lähempänä hänen eläkeikänsä on 63 vuotta ja sitä lyhyempää työskentelyä 63 vuoden jälkeen normeerauksen välttäminen edellyttää. Sen sijaan, jos palvelua on hyvin vä-

hän ennen vuotta 1995, eläkeikä on lähempänä 65 vuotta. Tällöin myöskään normeerauksella ei ole suurta merkitystä eläkkeen määrään. Valiokunta korostaa, että normeeraus ei heikennä työntekijän nykyistä oikeusasemaa. Jatkamalla nykyiseen henkilökohtaiseen eläkeikänsä saakka työntekijä saa vähintään vastaavan eläkkeen kuin saisi nykyäänöillä. Lisäksi on otettava huomioon, että työskentely 63 ikävuoden jälkeen kasvattaa eläkettä korotetun karttuman mukaisesti.

Normeerauksen vaikutus yksittäisen eläkkeensaajan näkökulmasta riippuu siitä, miten eläkkeiden yhteensovitus rajaa eläkkeen määrää. Saadun selvityksen mukaan noin kolmasosalle niistä henkilöistä, joilla on palvelusta ennen vuotta 1995, normeeraus ei vaikuta lainkaan eläkkeen määrään, koska sekä normeerattu että normeeraamaton eläke ovat suuremmat kuin eläkkeen enimmäismäärä yhteensovituksen jälkeen.

Valiokunta korostaa vielä, että normeerausta ei tehdä työkyvyttömyyseläkkeisiin. Kaikkiin työkyvyttömyyseläkkeisiin liittyisi lisäksi oikeus saada eläketapahtumasta 63 vuoden iän täyttämiseen jäljellä olevalta ajalta eli tulevalta ajalta laskettava eläkeosuus. Yli 50-vuotiaiden tulevan ajan karttuma nousisi 1,3 prosenttiin vuodessa.

Valiokunta on yksityisten alojen eläkeuudistuksen yhteydessä pitänyt ongelmallisena sitä, että varhennusvähennyksen tekeminen kansaneläkkeeseen 65 vuoden ikään saakka merkitsee erityisesti pienen työeläkkeen ansainneiden naisten samoin kuin pientä yrittäjäeläkettä saavien eläkkeellejäämisiän valintamahdollisuuksien kaventumista verrattuna suuremman työeläkkeen kartuttaneisiin. Valiokunta piti tärkeänä, että kansaneläkejärjestelmän sovittamista työeläkeuudistukseen jatkossa vielä uudelleen arvioidaan. Valiokunta toteaa, että kansaneläkettä saavien kannalta on myönteistä se, ettei kansaneläkettä vähentävänä tulona oteta huomioon 63 vuoden iän jälkeen karttunutta työeläkettä. Työeläkettä voi siis kasvattaa ilman, että se vähentää kansaneläkkeen määrää.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan normeerauksen poistamisen kustannusvaikutukset kunnallisessa eläkejärjestelmässä olisivat 0—500 miljoonaa euroa. Normeeraus on yksi niistä tavoitteista, joilla pyritään saavuttamaan kaksi—kolme vuotta korkeampi eläkkeelle siirtymisikä myös julkishallinnossa. Normeerausta ei tehdä, jos työntekijä ei siirry eläkkeelle ennen nykyistä eläkeikää. Normeerauksen toteutuminen riippuu siten työntekijän valitsemasta eläkkeelle jäämisen ajankohdasta. Kunta-alalla työskentelevistä valtaosa on naisia, joiden on saadun selvityksen mukaan arvioitu erinäisistä syistä siirtyvän eläkkeelle ennen varsinaista eläkeikää. Näin ollen normeeraus kohdistuisi pääosin tähän ryhmään. Siksi on tärkeää, että hallituksen toimin näiden ryhmien mahdollisuus siirtyä eläkkeelle normaalissa eläkeiässä turvataan erityisesti työelämän sisältöä ja työterveydenhuoltoa kehittämällä. Valiokunta pitää välttämättömänä, että normeerauksen vaikutuksia arvioidaan. Valiokunta ehdottaa asiasta lausumaa (*Valiokunnan lausumaehdotus 1*).

Työelämän kehittäminen

Valiokunta toteaa, että eläkkeelle jäämisen myöhentäminen ja eläkeuudistuksen onnistuminen mitataan viime kädessä yrityksissä ja työpaikoilla. Eläkkeelle siirtymisen myöhentämisen kannalta ensisijaisen tärkeitä ovat työelämän kehittämiseen ja ammatilliseen kuntoutukseen liittyvät toimenpiteet. Valiokunta on yksityisten alojen eläkeuudistusten yhteydessä kiinnittänyt huomiota työelämän kehittämistarpeisiin, jotta työelämän muutokset olisivat tukemassa eläkejärjestelmän tavoitetta eläkkeelle jäämisen myöhentämisestä.

Kunnallisella sektorilla toimet, joilla työurien pidentämistä edistetään, ovat erityisen tarpeellisia, koska kuntasektorilla työskentelee yksityissektoriin verrattuna ikääntyneempää väkeä. Kuntasektorilla eläkeikään lähivuosina tulevien osuus on huomattava ja työntekijöiden poistuminen eläkkeelle niin merkittävä, että kuntasektoria uhkaa työvoimapula. Kunnallisten työnantajien tulee pystyä huolehtimaan henkilöstön työkunnon ylläpitämisestä ja paranta-

misesta kokeneiden ja ammattitaitoisten työntekijöiden pitämiseksi työssä mahdollisimman pitkään. Tämän lisäksi tarvitaan johtamisen kehittämistä ja työolojen sekä henkilöstön vaikuttamismahdollisuuksien lisäämistä, jotta työssäjatkaminen koetaan houkuttelevaksi. Hyvällä johtajuudella on oleellinen merkitys toimivalle työyhteisölle. Tämän vuoksi johtajuuskoulutukseen sekä sen laatuun ja riittävyyteen on syytä kiinnittää erityistä huomiota. Kuntasektorilla tulee lisäksi varautua varmistumaan myös palkkojen kilpailukykyisyydestä osaavan henkilöstön pitämiseksi kuntatyönantajien palveluksessa.

Työpaikoilla ja työterveyshuollossa tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota hyvään työilmapiiriin sekä henkisen rasituksen ehkäisemiseen ja hoitoon. Tilastojen mukaan sairauspoissaolot ja niiden kunnille aiheuttamat kustannukset ovat huolestuttavasti kasvaneet. Mielen terveyden häiriöiden osuus työkyvyttömyyden syynä on lisääntynyt merkittävästi. Erityisen korkea niiden osuus on nuoremmassa ikäryhmässä. Alle 55-vuotiaiden työkyvyttömyyseläkkeistä yli puolet perustuu mielen terveyden häiriöihin. Lisääntyneet eläkkeelle siirtymiset johtuvat pääasiassa eriasteisista masennus- ja työuupumusoireista.

Työuupumus on työolobarometrin mukaan vakava uhka työntekijöiden hyvinvoinnille. Esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon alalla työntekijät kokevat tutkimusten mukaan usein liiallisesta työpaineesta johtuvia oireita. Työuupumuksesta kärsivät muistuttavat paljon masennuksesta kärsiviä, ja pitkään jatkunut työuupumus johtaa usein masennukseen. Työterveydenhuolto on avainasemassa työntekijöiden oireiden havaitsemisessa ja kuntoutustarpeen riittävän varhaisessa toteamisessa. Kuntoutuksella voidaan vähentää uupumusasteista väsymystä ja masentuneisuutta. Kuntoutus lisää tyytyväisyyttä työhön ja elämään sekä hyvinvointia ja elämänhallintaa. Työntekijän kuntoutus ei yksistään voi olla tuloksellista, ellei työuupumuksen taustalla olevia työhön liittyviä tekijöitä huomioida ja toimenpiteitä kohdisteta myös työyhteisöön. Työterveyshuollossa ja työsuojelussa toimivia tuleekin kouluttaa nykyistä paremmin tun-

nistamaan työntekijän sairastumiseen liittyviä työpaikan psyykkisiä kuormittavuustekijöitä.

Ammatillinen työkyvyttömyys

Kunnallinen eläkelaki on hyväksytty eduskunnassa helmikuussa vuonna 2003. Säädetäessä lakia siihen sisällytettiin myös säännökset yksilöllisen varhaiseläkkeen poistamisesta sekä osa-aikaeläkkeen kertymäsäännösten ja ikärajojen muuttamisesta. Yksilöllisen varhaiseläkkeen poistuksessa sen myöntämisedellytykset sulautettiin työkyvyttömyyseläkkeeseen.

Kunnallisessa eläkejärjestelmässä on yksityisaloista poiketen työkyvyttömyyseläkeoikeuden harkinnassa käytössä niin sanottu ammatillinen työkyvyttömyysmääritelmä. Arvioitaessa henkilön kykenemättömyyttä työhönsä otetaan huomioon sen ammatin vaatimukset, jossa henkilö eläkettä hakiessaan toimii. Työkyvyttömyyseläkkeen edellytyksenä aina kuitenkin on, että työkyvyttömyys aiheutuu sairaudesta, vammasta tai vammasta. Laissa edellytetään lisäksi, että 60 vuotta täyttäneen viranhaltijan työkyvyttömyyseläkeoikeuden arvioinnissa otetaan huomioon hänelle työstä aiheutunut rasittuneisuus ja kuluneisuus sekä hänen työnsä vaativuus ja vastuullisuus silloin, kun ansiotyöura on pitkä ja nämä seikat yhdistyneenä sairauteen, vikaan tai vammaan tekevät työnteon jatkamisen kohtuuttomaksi. Lain hyväksymisen yhteydessä valiokunta edellytti, että työkyvyttömyyden arvioinnissa myös alle 60-vuotiaiden kohdalla tulee ottaa huomioon työn erityisvaatimukset, jotka liittyvät yleiseen turvallisuuteen, työntekijän omaan turvallisuuteen taikka työn vastuullisuuteen yleisen edun kannalta (StVM 56/2002 vp).

Varhennetun vanhuuseläkkeen alaikärajaa ehdotetaan nyt korotettavaksi nykyisestä alimmillaan 58 vuodesta 62 vuoteen. Tosin ennen vuotta 1960 syntyneillä säilyy oikeus varhentaa vanhuuseläkettään kolmella vuodella. Ikääntyvien työntekijöiden mahdollisuudet siirtyä eläkkeelle yksilöllisten tarpeiden mukaan ennen varsinaista vanhuuseläkeikää kaventuvat siten tulevaisuudessa edelleen aiemmin hyväksytyjen linjausten mukaisesti. Tämän johdosta valiokun-

ta toteaa, että eläkeoikeuden harkinnassa on otettava huomioon tiettyjen julkisen sektorin alojen työtehtävien erityispiirteet, jotka edellyttävät suorituskyvyn täysimääräistä säilymistä.

Palo- ja pelastustoimen tehtävät asettavat erityisiä vaatimuksia työntekijöiden fyysiselle ja psyykkiselle toimintakyvylle. Tulipalojen sammutustehtävät, savu- ja kemikaalisukellustehtävät, raivaustehtävät sekä korkean paikan työskentely edellyttävät suorittajaltaan täyttä toimintakykyä. Samoin useat terveyden- ja sosiaalihuollon tehtävät ovat luonteeltaan sellaisia, joissa työskentelevän tulee säilyttää työ- ja toimintakykynsä vuorotyössä kaikkina vuorokauden aikoina selviytyäkseen erityistarkkuutta vaativista ja fyysisesti raskaista työtehtävistä.

Sisäasiainministeriössä on erikseen käynnistetty selvitystyö ikääntymisestä pelastustoiminnalle aiheutuvien ongelmien selvittämiseksi. Tarkoituksena on kartoittaa nykyinen pelastuslaitosten henkilöstö- ja tehtävärakenne sekä palomiesten nykyinen työssäselviytyminen. Lisäksi selvitetään ne käytännön toimenpiteet, joita pelastuslaitokset voivat tehdä niiden palomiesten osalta, jotka eivät kykene vaativampiin pelastustehtäviin. Tavoitteena on, että oikea-aikaisesti pystytään varautumaan toimenpiteisiin, joilla pelastustoimelle asetetut vaatimukset pystytään turvaamaan.

Valiokunta toteaa, että kuntasektorilla henkilöstön yleisestä ikääntymisestä johtuen on useilla aloilla välttämätöntä kehittää toimenkuvia siten, että varhaisen eläkkeelle jäämisen sijasta työkyvyn vähentyessä tiettyjen vaativimpien tehtävien suorittamiseen työssä jatkaminen olisi mahdollista töitä järjestelemällä. Niillä julkisen sektorin aloilla, joissa tehtävät liittyvät yleiseen turvallisuuteen, potilasturvallisuuteen tai tehtävien muuhun vastuullisuuteen yleisen edun kannalta, tulisi myös työsuojelutoimilla nykyistä aktiivisemmin puuttua työn kuormittavuuteen. Näillä aloilla olisi tarvetta myös tehostettuihin terveystarkastuksiin, jotta työkyvyttömyyden uhka voidaan riittävän varhain havaita. Valiokunta ehdottaa asiasta lausumaa (*Valiokunnan lausumaehdotus 2*).

Eläkelaitoksen lääkärin rooli

Esityksessä ehdotetaan kunnallisen eläkelain 140 §:ään lisäystä, jonka mukaan eläkelaitoksen lääkärin antamaan arvioon ei sovelleta terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 23 §:n säännöksiä. Esityksen perustelujen mukaan uuden säännöksen tarkoituksena on tämentää eläkelaitoksen asiantuntijalääkärin asemaa suhteessa terveydenhuollon ammattihenkilölakiin. Valiokunnan käsittelyssä on tämän esityksen ohella ollut yhtäaikaaisesti HE 39/2004 vp, jossa vastaavat muutokset on ehdotettu tehtäviksi työntekijäin eläkelakiin ja merimieseläkelakiin koskien eläkelaitosten asiantuntijalääkäreitä. Valiokunta on antanut esityksestä mietintönsä StVM 11/2004 vp.

Valiokunta toteaa, että eläkelaitoksen palveluksessa oleva lääkäri osallistuu päätöksen valmisteluun yhtenä asiantuntijana juristien, korvauslaskijoiden ja muiden laitoksen asiantuntijoiden kanssa. Valiokunnan näkemyksen mukaan on sinänsä tarkoituksenmukaisuussyistä perusteltua, ettei asian valmistelussa laitoksen lääkärin esittämiä kannanottoja edellytetä kirjattavaksi asiakirjoihin noudattaen ammattihenkilölain 23 §:ssä säädettyjä todistusten ja lausuntojen muotovaatimuksia. Kun lausuntoa pyydetään laitoksen ulkopuoliselta lääkäriltä, tulisi lausunto laatia mainitun pykälän edellyttämiä muotovaatimuksia noudattaen.

Valiokunta painottaa kuitenkin, että eläkelaitoksen lääkäri osallistuu päätöksen valmisteluun lääkärikoulutuksensa ja ammatillisen osaamisensa perusteella. Vaikka lääkäri ei esitä kannanottojaan terveydenhuollon ammattihenkilölaissa säädettyjä muotovaatimuksia noudattaen, se ei merkitse sitä, etteikö kannanottoja tule laatia sitä asianmukaisuutta ja huolellisuutta noudattaen, jota lääkärin ammattia harjoitettaessa edellytetään. Eläkelaitoksen lääkäri esittää asioiden ratkaisemiseen liittyvät arvionsa nimenomaan lääkärin ominaisuudessa ja vastaa antamistaan arvioista ammatinharjoittamisvastuunsa perusteella.

Valiokunta pitää kansalaisten oikeusturvan kannalta tärkeänä eläkelaitoksissa toimivien lääkäreiden valvontaa. Tästä syystä valiokunta on mainitussa mietinnössään pitänyt tarpeellisena, että sosiaali- ja terveysministeriö selvittää, onko terveydenhuollon ammattihenkilölakia täsmennettävä sen selkeyttämiseksi, että valvontaviranomaisten toimivalta ulottuu myös eläkelaitoksen palveluksessa oleviin lääkäreihin.

Valiokunta toteaa vielä toistamatta po. mietinnössä esittämänsä, että kannanotot, jotka koskevat asianosaisen kuulemista, asianosaisen oikeutta saada tieto valmistelussa syntyneistä asiakirjoista, eläkelaitoksen velvollisuutta perustella päätökset asianmukaisesti sekä ratkaisuprosessien kehittämisen tarpeellisuutta, soveltuvat myös asioiden käsittelyyn kunnallisessa eläkelaitoksessa.

*Yksityiskohtaiset perustelut***1. Laki kunnallisen eläkelain muuttamisesta**

140 §. Valiokunta ehdottaa kunnallisen eläkelain 140 §:n sanamuodon muuttamista sen täsmennykseksi, että eläkelaitoksen lääkäri osallistuu työkyvyttömyys- ja kuntoutusasioiden valmisteluun ja että hän voi merkitä kannanottonsa asian valmisteluasiakirjoihin noudattamatta terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 23 §:n edellyttämiä muotovaatimuksia. Täsmennyksellä on tarkoitus vähentää epäselvyyttä terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain soveltamisesta yleensä eläkelaitoksen palveluksessa olevan lääkärin toimintaan. Lisäksi valiokunta pitää termin "asiantuntijalääkäri" sijasta selkeämpänä käyttää ilmaisua "laillistettu lääkäri".

2. Laki kunnallisesta viranhaltijasta annetun lain 34 §:n muuttamisesta

Valiokunta ehdottaa pykälän teknistä tarkistamista.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotukset hyväksytään muutoin hallituksen esityksen mukaisina, paitsi 1. lakiehdotuksen 140 § ja 2. lakiehdotuksen 34 § muutettuina (Valiokunnan muutosehdotukset) ja

että hyväksytään kaksi lausumaa (Valiokunnan lausumaehdotukset).

Valiokunnan muutosehdotukset**1. lakiehdotus**

140 §

Toimisto

— — — — —

Työkyvyttömyys- ja kuntoutusasioiden sekä muiden lääketieteellisiä kysymyksiä sisältävien asioiden valmisteluun eläkelaitoksessa on osallistuttava yhden tai useamman laillistetun lääkärin. Eläkelaitoksen lääkäri voi merkitä kannanottonsa asiakirjoihin noudattamatta terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) 23 §:ssä säädettyjä lääkintölaillisia todistuksia ja lausuntoja koskevia muotovaatimuksia.

_____

2. lakiehdotus

34 §

Virkasuhteen päättyminen ilman irtisanomista

Virkasuhde päättyy ilman irtisanomista ja irtisanomisaikaa:

— — — — —

6) sen kalenterikuukauden päättyessä, jonka aikana viranhaltija täyttää 68 vuotta, jollei viranhaltijan kanssa sovita virkasuhteen määräaikaista jatkamisesta.

_____

Valiokunnan lausumaehdotukset

1. *Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa, missä määrin nyt hyväksytyt eläkkeiden normeeraus vaikuttaa alkavien eläkkeiden tasoon. Lisäksi eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää kunta-sektorin naisvaltaisten, fyysisesti rasittavien matalapalkka-alojen työterveys- huollon ja työsuojelun mahdolliset puutteet ja laatii tutkimuksiin perustuvan toimenpideohjelman puutteiden korjaamiseksi ja työkykyä ylläpitävien toimenpiteiden tehostamiseksi vuoteen 2007 mennessä.*
2. *Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, tarvitaanko lainsäädännön muutoksia sen varmistamiseksi, että työkyvyttömyyseläkkeiden myöntökäytännössä sekä työterveyshuollon ja työsuojelun järjestämisessä tulee riittävästi huomioon otetuksi niiden tehtävien erityisvaatimukset, jotka liittyvät yleiseen turvallisuuteen tai työn vastuullisuuden yleisen edun kannalta.*

Helsingissä 17 päivänä kesäkuuta 2004

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Valto Koski /sd	Juha Rehula /kesk
vpj.	Eero Akaan-Penttilä /kok	Paula Risikko /kok
jäs.	Sirpa Asko-Seljavaara /kok	Arto Seppälä /sd
	Anneli Kiljunen /sd	Osmo Soininvaara /vihr
	Marjaana Koskinen /sd	Tapani Tölli /kesk
	Pehr Löfv /r	Raija Vahasalo /kok
	Riikka Moilanen-Savolainen /kesk	Erkki Virtanen /vas
	Aila Paloniemi /kesk	Tuula Väättäin /sd.
	Leena Rauhala /kd	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää.

VASTALAUSE 1

Perustelut

Mielestämme ns. Puron työryhmän ehdotusten soveltaminen kunnalliseen eläkejärjestelmään tulee toteuttaa siten, että se antaa kuntasektorin palkansaajille oikeudenmukaisen eläketurvan ja takaa heille tasavertaisen oikeuden päästä eläkkeelle 63-vuotiaana ilman eläkkeeseen kohdistuvia lisäleikkauksia.

Yksityiskohtaiset perustelut

Oikeus päästä ansaitun suuruiselle eläkkeelle 63 vuoden iässä ja ns. normeerauksen poistaminen esityksestä

Voimaantulosäännös, 17 mom. Esitimme, että kunnallisen eläkelakiehdotuksen voimaantulosäännöksen 17 momentista poistetaan ns. normeeraussäännös. Valiokunnan mietinnössä normeeraus merkitsisi sitä, että lisäeläketurva menetetään kokonaan ja normeeraus eli varhennus lasketaan aina 65 vuodesta siitä riippumatta, mikä yksilön oma eläkeikä on. Tällä tavoin säädettyinä leikkaus tarkoittaa sitä, että vakuutetun jo ansaitsemaa eläkettä leikataan enemmän kuin eläkkeelle lähdön aientaminen edellyttäisi.

Kunta-alalla käytössä ollut ammatillinen eläkekäjäjärjestelmä kumottiin 1.7.1989. Tilalle otettiin järjestelmä, jossa eläkemuooina olivat yksilöllinen varhaiseläke (YVE), osa-aikaeläke (OAE) ja varhennettu vanhuuseläke (VAVE). Aluksi YVE:n alakaraja oli 55 vuotta. Sitten se nostettiin 58 vuoteen ja myöhemmin vielä 60 vuoteen. Osana ns. Puron pakettia YVE erillisenä eläkemuooina lakkautettiin kokonaan. Kunta-alalla sitä koskeva laki astui voimaan 1.8.2003.

Ns. tulevan ajan pääteikä. Normeeraukseen liittyy kysymys ns. tulevan ajan pääteikästä. Työeläkejärjestelmässä sillä tarkoitetaan aikaa eläketapahtumasta eläkeikään. Yksityisellä sektorilla eläkeikä käytännössä laski 65 vuodesta 63

vuoteen. Näin tulevan ajan pääteikä yksityisellä sektorilla muuttuu 1.1.2005 lukien 65 vuodesta 63 vuoteen. Käsillä olevan esityksen perusteella kuntasektorilla yksilöllinen eläkeikä säilyy nykyisenä eli 63 ja 65 ikävuoden välillä. Valiokunnan mietinnön mukaisessa esityksessä normeerauksesta johtuen kunta-alalla eläkeikä ei voida pitää 63 vuotta. Siitä huolimatta esityksessä pääteikäksi kunta-alalle ehdotetaan 63 vuotta, vaikka se ei olisikaan yksilön eläkeikä. Toisaalta pääteikäksi esitetään 63 vuotta alemmaa ikää, mikäli yksilön ammatillinen eläkeikä sitä edellyttää. Tässä ehdotus poikkeaa työeläkejärjestelmän keskeisistä periaatteista. Ehdotuksen taustalla on ajatus lisäsäästöjen löytämisestä kuntasektorilla.

Kustannussäästöistä. Yksityisten alojen eläkeuudistuksessa, jolla saatettiin voimaan ns. Puron paketin eläkemuooinat, normeerausta ei pidetty tarpeellisenä. Uudistuksen myötä yksityisillä aloilla jokainen voi halutessaan siirtyä ansaitsemalleen eli leikkaamattomalle eläkkeelle 63 vuoden iässä eli kaksi vuotta nykyistä aikaisemmin. Yksityistä sektoria koskevassa eläkeratkaisussa (HE 242/2002 vp) tästä ei kuitenkaan laskettu aiheutuvan merkittäviä lisäkustannuksia. Asiantuntijakuulemisen perusteella arvioimme, että kunnallinen eläkejärjestelmä ei poikkea tältä osin yksityisestä sektorista siten, että kustannusvaikutus olisi merkityksellinen. Normeerausta on puolusteltu myös sillä, että julkisten alojen eläkejärjestelmissä karttumaprosentit ovat olleet korkeampia kuin yksityisellä puolella. Tällöin unohtuu, että julkisen sektorin korkeampien karttumaprosenttien yhtenä perusteluna ovat olleet ko. sektorin keskimäärin matalammat palkat ja usein pidemmät koulutautumisajat. Tällöin rahamääräiset eläkkeet, jotka muodostuvat kokonaiskarttumaprosentin ja eläkepalkan tulona, ovat vastaavasti tasoittuneet ja erilaisista eläkepalkoista johtuva epätasa-arvoisuus vähentynyt.

Esityksen sukupuolivaikutuksista. Ns. normeerauksen toteuttaminen kunnallisissa eläkkeissä ei ole sukupuolivaikutusten osalta neutraali: uudistus leikkaa kuntasektorin naisvaltaisten alojen kuukausittaista eläkettä jopa 10 prosentilla. Tasa-arvo-ongelma voidaan välttää poistamalla ns. normeeraussäännös lakiesityksen voimaantulosäännöksestä. Kunta-alalla raskaissa peruspalvelutehtävissä toimivilla ei ole käytännössä mahdollisuuksia hyötyä kannustimiksi rakennetuista 63 ikävuoden jälkeen tulevista korotetuista eläkekarttumista.

19 mom. Esitämme säännöksestä poistettavaksi kohdan, jolla 2,2 %:n lisäeläkekarttuman edellytykseksi säädetään palvelus henkilökohtaiseen eläkeikään saakka.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotukset hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisina, paitsi 1. lakiehdotuksen voimaantulosäännös hyväksytään muutettuna seuraavasti:

Vastalauseen muutosehdotukset

Voimaantulosäännös

(1—16 mom. kuten StVM)

(17 mom. poist.)

(18 mom. kuten HE)

19. Työntekijällä, jonka eläke on karttunut 11/60 prosenttia kuukaudessa ajalta ennen 1 päivää tammikuuta 1995, on oikeus tältä ajalta eläkkeeseen oikeuttavista palvelussuhteistaan kunnallisen eläkelain voimaanpanolain 2 §:n 2 momentissa mainitun kunnallisen eläkelaitoksen eläkesäännön 3 §:n 3 momentin mukaiseen lisäeläkeosuuteen. *(Poist.)* Jos ennen vuotta 2005 karttunutta eläkettä on 7, 9, 10 ja 12 momentin mukaisen yhteensovituksen tai rajauksen seurauksena vähennetty, lisäeläkeosuus voi kuitenkin olla enintään edellä mainitun eläkesäännön 12 §:n 3 ja 4 momentin mukaisesti määrätyn enimmäismääräprosentin ja 60 prosentin erotuksen osoittama prosenttiosuus yhteensovitusperusteesta. Mitä edellisessä virkkeessä säädetään, ei sovelleta, jos oikeus lisäeläkeosuuteen on 20 momentin 1 kohdan perusteella.

(20—43 mom. kuten StVM)

Helsingissä 17 päivänä kesäkuuta 2004

Erkki Virtanen /vas
Marjaana Koskinen /sd
Eero Akaan-Penttilä /kok
Sirpa Asko-Seljavaara /kok

Paula Risikko /kok
Leena Rauhala /kd
Raija Vahasalo /kok

VASTALAUSE 2

Perustelut

Tasaindeksimalli kunnallisiin eläkkeisiin

Eläkkeet turvaavat eläkkeelle jääneiden henkilöiden toimeentuloa pitkäaikaisesti. On kohtuullista vaatia, että myös eläkeläisten tulokehityksessä otetaan huomioon yleinen taloudellinen kehitys ja tulotason nousu. Kun eläkeindeksissä otetaan huomioon ansiotason nousu, tämä periaate toteutuu jossain määrin. Työeläkkeissä 1970-luvulta lähtien käytössä ollut indeksi, jossa sekä hintatason että ansiotason muutosten painokerroin oli 50 %, on koettu asianmukaiseksi ja kohtuulliseksi. Valiokunnan mietinnössä indeksiturva on tätä mallia heikompi, eli hintatason muutoksen painokerroin on 80 % ja ansiotason muutoskerroin on ainoastaan 20 %.

Taitettu eläkeindeksi on yksi lamavuosina käyttöön otettu säästökeino ja sosiaaliturvan leikkaustapa. Kun talous on sen jälkeen kasvanut tuntuvasti ja kun monien väestöryhmien tulot ovat nousseet merkittävästi, on aikaisempaa vähemmän perusteita näiden leikkausten voimassaolon jatkamiseen. Taitetun indeksin käyttö eläketasoa tarkistettaessa johtaa siihen, että eläkkeiden ostovoima jää jatkuvasti jälkeen yleisestä ansiokehityksestä. Ansiotasoa kuvaava indeksi oli esimerkiksi vuonna 2003 noin kaksinkertainen verrattuna hintakehitystä kuvaavaan indeksiin.

Tämän vuoksi esitämme indeksiturvan parantamista ja kunnallisen eläkelain 78 §:n ja 92 §:n muuttamista.

78 §. Valiokunnan mietinnössä kunnalliseen eläkelakiin esitetään yhtä yhtenäistä työeläkeindeksiä, jossa kustannustason noususta otetaan huomioon 80 prosenttia ja ansiotason noususta 20 prosenttia. Nykyiset työeläkkeet ovat vielä pieniä, ja monet työeläkkeen saajista saavat myös kansaneläkettä. Eläkkeiden pitäisi pysyä yleisen hyvinvoinnin kasvun mukana, ja niiden reaaliarvo pitäisi turvata. Näin ei tapahdu, jos

eläkeindeksi toteutetaan esitetyllä tavalla. Tästä syystä esitämme eläkeindeksiä, jossa sekä ansiotason että kustannustason nousun painokerroin on 0,5 eli 50/50 (ks. LA 24/2004 vp ja ed. Rehulan ym. vastalause 1, StVM 58/2002 vp — HE 242/2002 vp).

92 §. Samoilla perusteilla kuin 78 §:n muutosehdotuksessa tasaindeksin säätämiseksi esitämme kunnallisten perhe-eläkkeiden tarkistamista mallilla, jossa sekä ansiotason että kustannustason nousun painokerroin on 0,5 eli 50/50.

Palomiesten eläkeikä

Eduskunta hyväksyi yksimielisesti helmikuussa 2003 sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietinnössään StVM 56/2002 vp ehdottaman lausuman, jossa edellytettiin hallituksen selvittävän, miten kunnallisen eläkejärjestelmän eläkeikää koskevissa järjestelyissä otetaan huomioon, että tiettyillä ammattialoilla tehtävien erityispiirteet edellyttävät suorituskyvyn täysimääräistä säilymistä. Perusteluissa valiokunta mainitsee tällaisena kunnallisena ammattialana palomiehet.

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan saaman selvityksen mukaan hallitus ei ole selvitystä saanut aikaan. Hallitus ei myöskään käsiteltävänä olevassa laissa ehdota palomiesten osalta eläkeiän palauttamista 55 vuoteen. Palomiesten määrä edellyttää sitä, että käytännössä kaikki heistä joutuvat työskentelemään palo- ja pelastustehtävissä, joissa vaaditaan täysimääräistä suorituskykyä. Ikääntyminen tuo operatiiviseen valmiuteen ja työturvallisuuteen sekä vastuukysymyksiin liittyviä ongelmia. Eräiden tietojen mukaan vain yksi tuhannesta yli 55-vuotiaasta palomiehestä voi selviytyä ylikuormittumatta ja terveystä vaarantamatta vaativista savu- ja kaasusukellustehtävistä. Kuitenkin yleinen vaatimus on, että kaikki tekevät kaikkia töitä laitoksissa.

Sinänsä tärkeä Aslak- ja TYKY-toiminta, vaikka työnantajat niitä järjestäisivätkin, ei riitä ratkaisemaan ikääntymiseen liittyviä suoritusky-

vyn alenemisiä. Näin ollen palomiesten eläkeiän palauttaminen 55 vuoteen olisi perusteltua. Edellä todetun perusteella ehdotamme hyväksyttäväksi lausumaa, jolla edellytetään hallitusta tuomaan eduskunnalle viipymättä palomiesten eläkeiän alentamista tarkoittava lainmuutosesitys (*Vastalauseen lausumaehdotus*).

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotukset hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisina, paitsi 1. lakiehdotuksen 78 § ja 92 § hyväksytään muutettuina (Vastalauseen muutosehdotukset) ja

että mietintöön sisältyvien lausumien lisäksi hyväksytään yksi lausuma (Vastalauseen lausumaehdotus).

Vastalauseen muutosehdotukset

1. lakiehdotus

78 §

Indeksitarkistus

Eläkettä tarkistetaan kalenterivuositain indeksiluvulla, jossa palkkatason muutoksen pai-

nokerroin on 0,5 ja hintatason muutoksen painokerroin 0,5 (työeläkeindeksi). Työeläkeindeksilukua vahvistettaessa perusteena käytetään keskimääräisiä palkka- ja kuluttajahintatason vuotuisia muutoksia edellisen kalenterivuoden kolmannella vuosineljänneksellä. Indeksilukua määrättäessä palkkatason muutoksesta vähennetään määrä, joka vastaa työntekijäin eläkelain 12 b §:n 1 momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitetun työntekijäin eläkemaksuprosentin muutosta edeltävän kalenterivuoden alussa. Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa asetuksella työeläkeindeksiluvun kullekin kalenterivuodelle viimeistään kaksi kuukautta ennen sen kalenterivuoden alkua, josta sitä sovelletaan.

92 §

Perhe-eläkkeen indeksitarkistus

Perhe-eläkkeen määrä tarkistetaan samalla tavoin kuin edellä 78 §:ssä säädetään kunnallisten eläkkeiden indeksitarkistuksista.

Vastalauseen lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus antaa viipymättä eduskunnan käsiteltäväksi esityksen, jolla palomiesten eläkeikää alennetaan nykyisestä.

Helsingissä 17 päivänä kesäkuuta 2004

Leena Rauhala /kd
Erkki Virtanen /vas
Eero Akaan-Penttilä /kok

Yhdyn vastalauseeseen palomiesten eläikää koskevan lausuman osalta

Raija Vahasalo /kok

VASTALAUSE 3

Perustelut

Vuonna 2003 kunnallista eläkelakia muutettiin edellisen kerran. Silloin eduskunta hyväksyi vastauksessaan (EV 270/2002 vp) seuraavat valiokunnan lausumat: "Eduskunta edellyttää, että työkyvyttömyyseläkeoikeuden harkinnassa myös alle 60-vuotiaiden kohdalla on otettava huomioon julkisen hallinnon erityisluonteesta johtuvat tietyille tehtäville asetettavat vaatimukset, jotka liittyvät yleiseen turvallisuuteen, työntekijän omaan turvallisuuteen taikka työn vastuullisuuteen yleisen edun kannalta. Eduskunta edellyttää lisäksi, että hallitus selvittää, miten kunnallisen eläkejärjestelmän eläkeikää koskevissa järjestelyissä otetaan huomioon, että tietyillä ammattialoilla tehtävien erityispiirteet edellyttävät suorituskyvyn täysimääräistä säilymistä."

Päätettävänä oleva esitys kunnallisen eläkelain muuttamisesta ei ota millään lailla huomioon edellisen eduskunnan vaatimusta. Lakiin sisältyy muutos, jonka mukaan henkilö voisi jäädä vanhuuseläkkeelle 63 vuoden iän ja 68 vuoden iän välillä oman valintansa mukaan. Lisäksi mahdollisuus työkyvyttömyyseläkkeeseen yksilöllisen varhaiseläkkeen myöntämiskriteereitä vastaavilla perusteilla olisi ainoastaan 60 vuotta täyttäneellä työntekijällä. Kuitenkin kunnallisella sektorilla on ammattiryhmiä, joiden kohdalla eläkeperusteiden yhtenäistäminen yksityisten eläkelakien kanssa ei käytännössä palvele tarkoitustaan. On työtehtäviä, joiden suorittaminen 64-vuotiaana — 68-vuotiaasta puhumattakaan — on lähes mahdotonta. Erityinen esimerkki tällaisesta ammattiryhmästä ovat pelastustehtävissä toimivat palomiehet.

Pelastustehtävät asettavat erityisiä vaatimuksia suorittajiansa fyysiselle ja psyykkiselle työ- ja toimintakyvylle. Pelastushenkilökunnan arkea ovat tulipalojen sammutustehtävät, savu- ja kemikaalisukellustehtävät, raivaustehtävät sekä korkean paikan työskentely — sääolosuhteista riippumatta. Pelastusmiehen henki ja terveys

vaarantuvat jatkuvasti. Lisäksi traumaattisten kokemusten — kuten väkivaltaisten kuolemien kohtaaminen — määrä voi uran aikana nousta henkistä kantokykyä korkeammaksi. Tehtävien luonteen ja vaatimusten sekä yksiköiden pienen miehistöluvumäärän vuoksi käytännössä kuitenkin kaikkien palomiesten on kyettävä kaikkiin tehtäviin.

Työterveyslaitos on tutkinut palomiesten terveyttä, fyysistä ja psyykkistä toimintakykyä, työkykyä sekä työn kuormittavuutta laaja-alaisesti yli kahdenkymmenen vuoden ajan. Tutkimusten nojalla keskimäärin viimeistään 50 vuoden iässä monilla palomiehillä alkaa olla vaikeuksia selvitä savusukelluksen minimivaatimuksista. Varovaisen arvion mukaan yli 55-vuotiaista palomiehistä korkeintaan yksi tuhannesta voi selviytyä ylikuormittumatta ja terveyttä vaarantamatta vaativista savu- ja kaasusukellustilanteista. Kuitenkin operatiivisen yksikön jokaisen jäsenen täysi toimintakyky on ehdoton edellytys kaikkien turvallisuudelle.

Myös esimerkiksi terveydenhuollossa on vastuullisuutta vaativia tehtäviä, joiden suorittaminen liittyy yleiseen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen ja jotka ovat henkisesti erityisen kuormittavia. Hoitohenkilöstö työskentelee usein jaksotyössä eli kaikkina vuorokauden aikoina, viikon ja vuoden jokaisena päivänä, epäsäännöllisesti kolmessa vuorossa. Hoitotyön asiakkaat ovat entistä enemmän tarkkuutta vaativia, ja esimerkiksi fyysisen väkivallan uhka on jatkuvasti lisääntynyt työpaikoilla.

Näillä aloilla on erittäin epätodennäköistä, että työntekijä pystyisi kartuttamaan eläkettään ns. superkarttuman avulla 68 ikävuoteen saakka, mikä toimii houkuttimena monella alalla myöhäisempään eläkkeelle jäämiseen. Työnkuvan muutos ja toisiin työtehtäviin siirtäminen eivät varsinkaan palomiesten kohdalla käytännössä toimi. Tällaiset ratkaisut tulevat myös mahdollisesti kunnalle kalliimmaksi, sillä hoitohenkilöstön ja pelastusyksiköiden henkilölukumää-

rä on joka tapauksessa turvattava. Lain tulee mahdollistaa valinta jäädä arvokkaasti eläkkeelle, kun työtehtävien suorittaminen on oleellisesti vaikeutunut, eikä kohtuullisin perustein ole mahdollista siirtyä muihin työtehtäviin vanhuuseläkeiän saavuttamiseen saakka.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että mietintöön sisältyvien lausumien lisäksi hyväksytään yksi lausuma.

Helsingissä 17 päivänä kesäkuuta 2004

Eero Akaan-Penttilä /kok
Sirpa Asko-Seljavaara /kok
Paula Risikko /kok

Vastalauseen lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus tiiviisti seuraa työkyvyttömyyseläkkeen myöntökäytäntöä alle 60-vuotiaiden osalta ja että hallitus antaa sosiaali- ja terveysvaliokunnalle tästä asiasta selvityksen kevään 2006 aikana.

Raija Vahasalo /kok
Leena Rauhala /kd
Erkki Virtanen /vas